

Recenzja pracy doktorskiej mgr Justyny Wrony

***pt. Diagnoza i rozwijanie kompetencji językowych w języku polskim jako drugim
u ukraińskich dzieci w wieku wczesnoszkolnym***

napisanej pod kierunkiem dr hab. Małgorzaty Pamuły-Behrens, prof. UKEN

Uwagi wstępne

Pani mgr Justyna Wrona jest absolwentką Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. W 2018 roku ukończyła studia magisterskie na kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna. Jednocześnie studiowała logopedię ze specjalnością nauczanie języka polskiego jako obcego/drugiego, uzyskując w 2020 roku tytuł magistra logopedii. Zdobyte wykształcenie w zakresie pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz logopedii stało się solidną podstawą do kształtowania zainteresowań naukowych mgr Justyny Wrony. Szczególne miejsce w jej badaniach zajmują zagadnienia związane z dwujęzycznością oraz procesem akwizycji języka u dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Opublikowane przez Doktorantkę prace naukowe odzwierciedlają te obszary zainteresowań, mgr Justyna Wrona łączy w nich wiedzę teoretyczną z praktycznym doświadczeniem zdobytym w trakcie studiów i działalności akademickiej. Jest autorką artykułu pt. *Declension Errors in Polish of Bilingual Children of Preschool Age – Multiple Case Study* opublikowanego w 2021 r. w czasopiśmie „Studia Slavica” oraz współautorką artykułu *Kompetencja interkulturowa nauczycieli pracujących z dziećmi z doświadczeniem migracji: wnioski z projektu „INNA SZKOŁA”*, który ukazał się w 2024 roku w czasopiśmie „Polonistyka. Innowacje”. Ponadto wraz z Małgorzatą Pamulą-Behrens w 2022 r. opublikowała *Poradnik dla specjalistów pracujących z osobami z doświadczeniem migracji* wydany nakładem Instytutu Badań Edukacyjnych. Mgr Justyna Wrona nie ubiegała się dotąd o nadanie stopnia doktora.

Merytoryczna ocena rozprawy doktorskiej

Pani mgr Justyna Wrona przedstawiła do oceny rozprawę doktorską pod tytułem: *Diagnoza i rozwijanie kompetencji językowych w języku polskim jako drugim u ukraińskich dzieci w wieku wczesnoszkolnym*. Praca wpisuje się w nurt badań nad dwujęzycznością, akwizycją języka obcego/drugiego oraz mechanizmami transferu międzyjęzykowego i stanowi ich ważne dopełnienie. Warto podkreślić, iż w obiegu naukowym istnieje stosunkowo niewiele opracowań

poświęconych rozwojowi kompetencji językowych dzieci ukraińskich z doświadczeniem migracji, w zdecydowanej większości są to prace na temat młodzieży i dorosłych. W swoich badaniach mgr Wrona podejmuje dotychczas niewystarczająco opisane w literaturze zagadnienie, a jej dysertacja wzbogaca istniejący stan wiedzy o nowe ustalenia dotyczące dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Podjęta przez Doktorantkę tematyka jest istotna również z perspektywy współczesnych wyzwań społecznych i edukacyjnych, przed którymi stoją polskie szkoły w związku ze wzrostem liczby uczniów z doświadczeniem migracji. Autorka rozprawy od samego początku rozważań sygnalizuje, że motywacja do napisania pracy doktorskiej była złożona. Z jednej strony kierowały nią względy naukowe – poznanie oraz analiza zjawisk towarzyszących akwizycji języka, z drugiej zaś towarzyszyło jej przekonanie o konieczności wprowadzenia rozwiązań glottodydaktycznych, które odpowiadałyby „na rosnącą potrzebę skuteczniejszego wsparcia uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji uczących się w polskich szkołach.” (s. 8). W mojej ocenie sama idea prowadzenia badań z myślą o ich praktycznym wykorzystaniu świadczy o dojrzałości oraz gotowości do podejmowania aktywności naukowej służącej realnym potrzebom społecznym.

Dysertacja liczy 386 stron maszynopisu, została podzielona na dwie wyraźnie wyodrębnione części: teoretyczną i badawczą, co odpowiada dobrym praktykom w pracach naukowych o charakterze empirycznym. Część I (teoretyczna) obejmuje trzy obszernie rozdziały, w których Autorka przedstawia podstawy pojęciowe i teoretyczne dotyczące dwujęzyczności (s. 11-54), akwizycji języka obcego/drugiego (s. 55-90) oraz błędów językowych w perspektywie glottodydaktycznej ze szczególnym uwzględnieniem osób pochodzenia ukraińskiego (s. 91- 135). W każdym z rozdziałów bardzo starannie definiuje rozpatrywane pojęcia, a precyzja terminologiczna, spójny aparat pojęciowy, przejrzystość wywodu stanowią solidną podstawę do dalszych rozważań i analiz empirycznych. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż Autorka nie ogranicza się do prostego przywoływania definicji z literatury, lecz dokonuje ich krytycznego przeglądu, wskazując na różnorodność ujęć w krajowych i zagranicznych badaniach. Dotyczy to w szczególności takich pojęć, jak *dwujęzyczność*, *akwizycja języka* czy *błąd językowy*, które w literaturze bywają ujmowane z odmiennych perspektyw teoretycznych i metodologicznych. Takie podejście umożliwia wpisanie podjętych w części empirycznej analiz w szeroki nurt badań nad dwujęzycznością, prowadzonych zarówno w Polsce, jak i w środowisku międzynarodowym oraz świadczy o dojrzałości naukowej Doktorantki, która potrafi krytycznie odnieść się do istniejących koncepcji. Część II (badawcza) zawiera rozdział metodologiczny

(s. 139- 161), szczegółową analizę wyników badań w formie wielokrotnego studium przypadku (s. 163-280), propozycje wsparcia językowego (s. 281- 328) oraz rozdział z dyskusją i wnioskami końcowymi (s. 329- 345). Pracę zamyka spis tabel, ilustracji oraz bibliografia.

Prezentacja wyników zawarta w rozdziale piątym stanowi najobszerniejszą część rozważań i została konsekwentnie rozpisana zgodnie z przyjętym schematem. Autorka omawia każdy przypadek w tej samej kolejności: kompetencja leksykalna, gramatyczna, dyskursywna, co ułatwia porównania krzyżowe i wyłonienie uogólnień. Rozdział wieńczy podsumowanie, w którym obserwacje zebrane z poszczególnych studiów przypadków syntetycznie omówiono oraz przedstawiono w formie zbiorczych tabel i wykresów. Przyjęty sposób organizacji (szczegół → synteza) jest metodologicznie zasadny przy jakościowym, wielokrotnym studium przypadku. Rozdział poświęcony propozycjom wsparcia językowego (część aplikacyjna) jest wyraźnie wydzielony i rozbudowany. Zawiera konkretne ćwiczenia i zadania dopasowane wiekowo do badanej grupy, a ich układ nawiązuje bezpośrednio do zidentyfikowanych obszarów trudności (leksyka, fleksja, składnia, rozumienie ze słuchu). Wyróżnienie części aplikacyjnej od analitycznej jest dużym walorem pracy, ułatwia bowiem wykorzystanie propozycji metodycznych w praktyce szkolnej. Układ rozprawy jest logiczny, przejrzysty i umożliwia odbiorcy płynne, stopniowe przechodzenie od szerokiego kontekstu teoretycznego do wniosków aplikacyjnych. Zamieszczone w części teoretycznej i empirycznej czytelne wykresy oraz zestawienia tabelaryczne porządkują materiał badawczy, sprzyjają przejrzystości wyników oraz ułatwiają ich interpretację, można dzięki nim łatwo dostrzec najważniejsze tendencje i zależności ujawnione w toku analiz.

O solidnym przygotowaniu teoretycznym Autorki oraz interdyscyplinarnym podejściu do omawianej problematyki świadczy obszerna, aktualna i starannie dobrana bibliografia. Przywoływana w pracy literatura obejmuje zarówno pozycje kanoniczne z zakresu badań nad bilingwizmem i akwizycją języka drugiego, ważne prace dotyczące dydaktyki języka polskiego jako obcego oraz psycholingwistyki, jak i pozycje z obszaru pedagogiki wczesnoszkolnej i logopedii. Odwołanie się do najnowszych opracowań, w tym polsko- i anglojęzycznych artykułów z ostatnich kilku lat, dowodzi nie tylko rzetelnej kwerendy, ale przede wszystkim doskonałej orientacji we współczesnym stanie badań. Należy podkreślić, że cytowane źródła zostały trafnie i funkcjonalnie wkomponowane w tok wywodu, służą nie tylko jako tło teoretyczne, ale także jako punkt odniesienia w interpretacji wyników. Autorka wykazuje się umiejętnością krytycznej lektury literatury przedmiotu, którą wykorzystuje na potrzeby własnych analiz i formułowania trafnych wniosków. W mojej ocenie umiejętność łączenia

perspektyw językoznawczej, pedagogicznej i logopedycznej stanowi istotny atut recenzowanej pracy.

Celem rozprawy „była diagnoza i analiza kompetencji językowych dzieci w języku polskim oraz opis problemów językowych badanych i zakresów wsparcia, jakiego te osoby potrzebują” (s. 3). Tak zdefiniowany nadrzędny cel rozważań stał się punktem wyjścia do wyznaczenia celów szczegółowych tj. analizy i opisu kompetencji leksykalnej badanych dzieci w języku polskim, analizy i opisu ich kompetencji gramatycznej, określenia błędów fleksyjnych w wypowiedziach, określenia poziomu rozumienia tekstów ze słuchu w języku polskim (s. 140). Cel główny i cele szczegółowe zostały sformułowane w sposób klarowny i zrozumiały. Autorka wyraźnie oddzieliła część diagnostyczno-opisową (jak jest?) od części aplikacyjnej (co z tym zrobić?), przy czym obie pozostają ze sobą ściśle powiązane – część aplikacyjna wynika z części diagnostycznej i stanowi jej naturalną kontynuację. Nadrzędny problem badawczy ujęty w formę pytania głównego: *Jaki poziom kompetencji językowych w języku polskim jako drugim mają uczniowie w wieku wczesnoszkolnym pochodzący z Ukrainy oraz jakiego wsparcia potrzebują, aby te kompetencje rozwijać?* (s.147), uzupełniony został czterema pytaniami dodatkowymi, precyzującymi zakres oraz metodę badań. W mojej ocenie również przyjęte założenie, łączące diagnozę z opracowaniem rozwiązań metodycznych, jest realistyczne i wykonalne w ramach zaproponowanych procedur: diagnoza przy użyciu Testu Rozwoju Językowego (TRJ) i Standaryzowanych Narzędzi do Oceny Wypowiedzi (SNOW) dostarcza materiału empirycznego, na podstawie którego można formułować praktyczne rekomendacje, co Autorka uczyniła, przygotowując rozbudowane propozycje wsparcia językowego. Niewątpliwym walorem pracy jest wyrażony explicite jej wymiar aplikacyjny. Ambicje poznawcze Doktorantki, rezultaty prowadzonych przez nią badań posłużyły bowiem do zaprojektowania rozwiązań i wskazówek dla nauczycieli oraz logopedów.

Autorka przyjęła metodę jakościową — wielokrotne studium przypadków, która pozwala „wejść w głąb” i dobrze służy badaniu złożonych, indywidualnych profili językowych oraz interpretacji kontekstualnej (np. uwzględniającej wiek, długość pobytu czy używane języki). Badania terenowe przeprowadzono w czterech szkołach w Krakowie w maju, czerwcu, wrześniu i październiku 2021 r., wzięło w nich udział 19 dzieci, lecz „ze względu na jakościowy charakter badań do szczegółowej analizy wybrano wyniki czternaściorga uczniów” (s. 156). Wśród kryteriów, na podstawie których zawężono grupę badanych wymieniono m.in.: czas akwizycji języka polskiego jako drugiego, pochodzenie dziecka, udział we wszystkich etapach badań, dostarczenie formularza zgody opiekuna prawnego na udział w badaniach. (s. 156).

Autorka wykorzystała kilka źródeł danych: (a) diagnozę w języku pierwszym wykonaną przez ukraińskojęzycznego logopedę, (b) testy w języku polskim (TRJ, SNOW), (c) ankietę/metryczkę dla rodziców oraz (d) dziennik badawczy i nagrania audio. Zastosowane w pracy metody należy uznać za właściwe. Szczególnie wysoko oceniam to, że Doktorantka uwzględniła w planie badań wstępną diagnozę w języku pierwszym (ukraińskim/rosyjskim), która została przeprowadzona przez logopedę z Ukrainy. Pozwoliło to na „określenie zasobów językowych dzieci, w tym ustalenie, jakimi językami/jakim językiem się posługują oraz czy występują u nich trudności w rozwoju językowym lub zaburzenia” (s. IX). Zastosowanie takiej procedury ma istotne znaczenie w ocenie kompetencji językowych w języku polskim jako drugim, ponieważ pozwala odróżnić braki kompetencji w L2 od ewentualnych zaburzeń rozwojowych takich jak dyslalia, opóźniony rozwój mowy czy zaburzenia słuchu fonematycznego. Ponadto włączenie diagnozy w L1 pozostaje w zgodzie ze współczesnymi standardami badań nad dziećmi dwujęzycznymi. Nie mniej istotne jest również to, że taka organizacja sprzyjała stworzeniu komfortowej dla uczestników atmosfery, umożliwiając im swobodną wypowiedź na bliskie, znane tematy oraz bezpośrednie poznanie mgr Wróny, która najpierw obserwowała badanie logopedyczne dzieci, a następnego dnia oceniała ich kompetencje w języku polskim. Jak podkreśla Doktorantka miało to także pozytywny wpływ na dalszy przebieg badań, bowiem „diagnoza w języku pierwszym dzieci prowadzona przez logopedę z Ukrainy miała pozwolić też obu stronom na lepsze zrozumienie różnic kulturowych i na bieżące wyjaśnienia reakcji dzieci. Etap diagnozowania dzieci w języku ukraińskim/rosyjskim za każdym razem kończył się wydaniem opinii i konsultacjami badaczki z logopedą, podczas których omawiany był każdy z przypadków, co przełożyło się na dobre przygotowanie drugiego etapu badań w języku polskim i zindywidualizowane podejście do każdego dziecka.” (s. 159).

Do właściwej oceny sprawności językowych wykorzystano następnie Test Rozwoju Językowego (TRJ) oraz Standaryzowane Narzędzia do Oceny Wypowiedzi (SNOW). Wybrane narzędzia są adekwatne do formułowanych w pracy celów, czyli szczegółowej diagnozy kompetencji leksykalnej, gramatycznej i dyskursywnej dzieci dwujęzycznych oraz analizy błędów fleksyjnych w wypowiedziach swobodnych. Mimo że TRJ został opracowany z myślą o dzieciach, dla których polszczyzna jest językiem rodzimym, a Doktorantka zmodyfikowała procedurę opracowaną przez Magdalenę Smoczyńską, tj. badała dzieci dwujęzyczne, a ich wiek w niektórych przypadkach był wyższy niż zakładała autorka TRJ, w mojej ocenie przekonująco uargumentowała wybór tego instrumentu do określania poziomu umiejętności językowych dzieci dwujęzycznych. Przytoczyła m.in. wyniki badań Barbary Kyr, Iwony Myśliwiec, Rafała

Młyńskiego, wskazując, że przy pogłębionej analizie jakościowej „narzędzie to może dać wiedzę nie tylko na temat zasobu leksykalnego, lecz także strategii radzenia sobie ze słownictwem (np. stosowanie omówień lub słów o znaczeniu ogólniejszym)” (s. 143). Uzupełnieniem TRJ było wykorzystanie SNOW, dzięki którym mogła ocenić sprawność w konstruowaniu dłuższych wypowiedzi. W pełni zgadzam się ze stanowiskiem Autorki, że „Obydwa narzędzia umożliwiają zatem sprawdzenie szerokiego zakresu kompetencji językowej, a prowadzona za ich pomocą diagnoza daje dość szczegółowy obraz rozwoju językowego badanych dzieci w języku polskim jako drugim.” (s. 151).

W tym miejscu należy również wspomnieć o starannej organizacji badań. Zostały one przeprowadzone nie tylko z zachowaniem dbałości o kwestie formalne (uzyskanie zgód), ale przede wszystkim z troską o rzetelność uzyskanych wyników i komfort uczestników (dwudniowy przebieg diagnozy, by ograniczyć zmęczenie, nagrywanie sesji, wcześniejsza diagnoza L1, konsultacje z logopedą).

Zgromadzenie bogatego materiału (arkusze TRJ, nagrania, notatki z dziennika) oraz zastosowanie programowego wspomaganie analizy (ATLAS.TI) umożliwiły wieloaspektową analizę różnorodnych danych. Choć 14 przypadków z czterech szkół w jednym mieście (Krakowie) to próba niewielka, przeprowadzone badania mają wg mnie istotny walor opisowy. Autorka, świadoma ograniczeń wynikających z małej próby, postuluje ostrożność interpretacyjną i traktuje wnioski raczej jako podstawę do hipotez i dalszych badań. Podobną ostrożnością wykazuje się w interpretacji materiału uzyskanego dzięki SNOW. W mojej ocenie zebrany materiał jest wartościowy, choć zastanawiam się, dlaczego Autorka nie przeprowadziła badań w grupie kontrolnej złożonej z dzieci jednojęzycznych. Uzyskane wyniki można by skonfrontować z rezultatami osiągniętymi przez dzieci, dla których polszczyzna stanowi język rodzimy, co umożliwiłoby rozstrzygnięcie, w jakim stopniu są one uwarunkowane znajomością języka, a w jakim ogólną wiedzą o świecie. Przypuszczam bowiem, że wśród dzieci polskich również występowałyby przypadki uogólnienia, tj. *grzyb, lekarz, dom, łódka* zamiast *muchomor, weterynarz, szalas, ponton*, co można wiązać z obserwowanym od lat procesem zawężania zasobu leksykalnego uczniów. Ponadto, moim zdaniem, zasadne byłoby przyjęcie wyraźnych kryteriów liczenia błędów oraz normalizacji wyników, z uwzględnieniem np. liczby słów lub zdań w wypowiedziach, gdyż częstość występowania błędów może zależeć od długości tekstu lub jego specyfiki. W dalszych badaniach warto byłoby uwzględnić większą i bardziej zróżnicowaną próbę oraz, o ile to możliwe, rozbudować projekt o badania podłużne umożliwiające obserwację trajektorii akwizycji.

Część rozprawy poświęcona omówieniu wyników badań jest rzetelna, przejrzysta i spójna z przyjętą metodologią. Umiejętnie zestawiono dane ilościowe i jakościowe, interpretacje zilustrowano reprezentatywnymi przykładami. Prezentacja wyników została zorganizowana w sposób logiczny i konsekwentny. Autorka zachowała podział według czterech obszarów kompetencji, które wiążą się bezpośrednio z celami i pytaniami badawczymi. Każdy z badanych przypadków został omówiony według identycznego schematu — począwszy od opisu kontekstu, poprzez wyniki poszczególnych testów, aż po szczegółową analizę jakościową. Przyjęty układ sprzyja porównywalności i czytelności, a jednocześnie pozwala uchwycić indywidualne różnice między badanymi. Autorka analizuje wyniki z uwzględnieniem szeregu zmiennych kontekstowych: wieku dziecka, czasu pobytu w Polsce, wieku rozpoczęcia nauki języka polskiego, języka używanego w domu oraz doświadczeń szkolnych. Według mnie szczególnie wartościowe jest powiązanie danych językowych z tłem socjolingwistycznym, ponieważ uwzględnienie roli czynnika czasu pobytu pozwoliło wskazać potencjalne trendy rozwojowe w akwizycji polszczyzny jako L2. Po drobiazgowym omówieniu każdego przypadku Doktorantka wskazuje cechy wspólne i różnice między badanymi oraz formułuje zwięzłe wnioski, potwierdzające umiejętność dokonywania syntezy. Porównania badanych dzieci są przejrzyste i oparte na tych samych wskaźnikach, co pozwala dostrzec zarówno zjawiska typowe dla grupy (np. trudności w odmianie rzeczowników rodzaju męskiego), jak i indywidualne odchylenia. Niewątpliwym atutem pracy jest to, że omówienie wyników zostało umiejętnie osadzone w kontekście wcześniejszych badań, zarówno polskich, jak i zagranicznych, dzięki czemu czytelnik zyskuje możliwość odniesienia przedstawionych ustaleń do szerszego tła. Wskazano, w których obszarach uzyskane dane potwierdzają znane w literaturze prawidłowości (np. opóźnienia morfologiczne u dzieci L2), a w których wnoszą nowe obserwacje (np. specyfika błędów fleksyjnych u dzieci ukraińskojęzycznych).

Na podstawie diagnozy kompetencji leksykalnej, gramatycznej i dyskursywnej dzieci ukraińskojęzycznych uczących się języka polskiego jako drugiego, Autorka przygotowała pakiet scenariuszy zadań skierowanych do nauczycieli i specjalistów. Tę część pracy oceniam bardzo wysoko, jest innowacyjna, przemyślana, a propozycje obejmują różnorodne ćwiczenia rozwijające słownictwo, poprawność gramatyczną (w tym fleksję), umiejętności rozumienia ze słuchu oraz tworzenia wypowiedzi ustnych. Ich układ odpowiada bezpośrednio zidentyfikowanym w badaniu obszarom trudności, co zwiększa skuteczność potencjalnej interwencji. Mam jedynie drobną uwagę do terminologii zastosowanej w zadaniu *Mapa słów* (s. 284). Domyślam się, że wprowadzając pojęcie *wyrazy często używane* Autorka miała

na myśli słownictwo neutralne, współnoodmianowe. Określenie *wyrazy często używane* jest jednak mało precyzyjne, przecież, jak wynika z obserwacji współczesnych praktyk komunikacyjnych, niektóre leksemy potoczne często charakteryzują się dużą frekwencją i nierzadko wypierają słowa nienacechowane. Pewien niedosyt budzi również brak empirycznej walidacji zaproponowanych materiałów ćwiczeniowych. Choć są spójne i logiczne, ich efektywność warto byłoby potwierdzić badaniami pilotażowymi w szkołach podstawowych, zwłaszcza w klasach integrujących uczniów z doświadczeniem migracji. Taki krok pozwoliłby odpowiedzieć na pytanie, czy zaproponowane rekomendacje są możliwe do wprowadzenia z punktu widzenia organizacji pracy w klasach I–III. Przede wszystkim jednak znacząco podniósłby siłę oddziaływania praktycznego rozprawy i mógłby w przyszłości ułatwić wdrażanie rozwiązań w codziennej pracy dydaktycznej.

Rozprawa doktorska mgr Justyny Wrony została przygotowana starannie pod względem merytorycznym i metodologicznym. Z recenzenckiego obowiązku zwracam uwagę na drobne uchybienia, które wymagają dopracowania przy ewentualnym przygotowaniu pracy do druku, do czego serdecznie zachęcam. Oto kilka przykładów: usterki stylistyczne, polegające na powtarzaniu wyrazów w bliskiej odległości np. *Na podstawie **badan** badaczy* (s. VIII); *Mocnym punktem **badan** przedstawionych w niniejszej pracy było przeprowadzenie **badan** w języku pierwszym dzieci. **Badacze** podnoszą kwestie **badania** rozwoju...* (s. 343), leksemy *badania, badacz* na s. 5 występują aż 14 razy; *...osoby dwujęzyczne funkcjonują w **dwóch** systemach językowych, istotne jest zaobserwowanie, w jaki sposób korzystają one z tych **dwóch** systemów. **Badacze** zainteresowali się **dwoma** zjawiskami ...* (s. 34), składniowe np. *Efektem przeglądu literatury **dotyczącego** akwizycji języka* (s. VII); *D. **wydaje się** być dość dokładny* ... (s. 178); *Dziewczynka bardzo dobrze **czytać** po rosyjsku.* (s. 183), leksykalne np. *Przywołane tutaj dane **podkreślają** rok 2019* s. 1; *Podobnie L. **myśli się**, czytając po rosyjsku..* (s. 323), graficzne (np. *dzieci z **doświadczenie**[m] migracji* (s. VII); dwie wersje zapisu wyrazu *koaktywacja/ko-aktywacja* s. 19-22; *Bilingualism in **Cognitive** Science* (s. 376); *Baltimore-London-Sydney* (s. 377); *The **Norwegian** Language in America* (s. 365) i interpunkcyjne (np. *Bilingwizm wzbogacający występuje [,] gdy nabywanie...* (s. 15); dane liczbowe ilustrujące *tempo tego wzrostu [,] W 2009 roku w polskim systemie* (s.1). Pragnę podkreślić, że wskazane nieprawidłowości mają głównie charakter usterek redakcyjnych i nie podważają ani merytorycznej wartości pracy, ani jej oryginalności.

Podsumowanie

W mojej ocenie rozprawa mgr Justyny Wrony stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Autorka, jak już wspomniano na początku niniejszej recenzji, podejmuje temat wciąż słabo opisany w polskiej literaturze oraz dokonuje wieloaspektowej, rzetelnej analizy nowych danych empirycznych pozyskanych w realnym środowisku szkolnym, co odróżnia recenzowaną pracę od studiów teoretycznych lub analiz prowadzonych na materiałach podręcznikowych. Wyjątkowo dobrze orientuje się też w zagadnieniach bilingwizmu, akwizycji języka obcego/drugiego, teorii interjęzyka oraz w narzędziach diagnostycznych stosowanych w polskich badaniach nad rozwojem mowy dziecka. Rozległa wiedza znajduje odzwierciedlenie w umiejętności krytycznego zestawiania stanowisk i formułowania wniosków syntetyzujących. Rozprawę mgr Justyny Wrony wzbogaca komponent aplikacyjny w postaci zaleceń dydaktycznych wyprowadzonych bezpośrednio z danych. Ustrukturyzowanie zasadniczej części pracy wokół triady: diagnoza – analiza – rekomendacja umożliwiło ogląd zebranego materiału z wielu perspektyw.

Reasumując, stwierdzam, że Doktorantka precyzyjnie sformułowała problem badawczy, opracowała spójny projekt jego realizacji, dokonała trafnego doboru narzędzi i procedur, zebrała materiał, starannie go przeanalizowała i zinterpretowała oraz przedstawiła przemyślane propozycje aplikacyjne. W związku z tym z pełnym przekonaniem uznaję, że Pani Magister Justyna Wrona jest przygotowana do prowadzenia badań naukowych w dyscyplinie językoznawstwo.

Konkluzja:

Rozprawa doktorska mgr Justyny Wrony pt. *Diagnoza i rozwijanie kompetencji językowych w języku polskim jako drugim u ukraińskich dzieci w wieku wczesnoszkolnym* przygotowana pod kierunkiem dr hab. Małgorzaty Pamuły-Behrens stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, prezentuje wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie językoznawstwo, dowodzi umiejętności prowadzenia badań, **spełnia zatem warunki stawiane pracom doktorskim określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2018 poz. 1668 ze zm.)**. Wnoszę o dopuszczenie mgr Justyny Wrony do kolejnych etapów postępowania.

Johnnie Senioł